

Никосово успињање (к Богу)



Предговор Вежбанки Никоса Казанцакиса “АСКХТИКХ – Салваторес Деи” највећег критског, а верованто и хеленског писца XX века је сажетак његове (књижевничке) вере, упутство за (духовне) вежбе које постепено воде (путем) к (његовом) богу – Дигенису Акритису, те и јесте најправилније (и најтачније) на српском језику то дело насловити са Вежбанка, иако се у нас одомаћио назив Аскеза, према изванредном хрватском, Мардешаћевом преводу, што неминовно намеће оно (само) у нас уобичајено питање: “Зашто нови превод кад већ имамо стари?”, питање оправдано баш као и ово: “Чему ново одело, ципеле или ауто, кад нам све ово још увек служи?” Слично ми се питање постављало после изласка из штампе мог превода (заправо препева, пошто се поезија може само препевати, за разлику од прозе која се преводи) Хомерове Одисеје, кад већ имамо класичан Маретићев, славни Ђурићев, и, скоро заборављени прозни превод Папакостпопулоса, пошто ми сматрамо да је довољно имати три превода који се у току два века појављују у полувековним интервалима, док се у Грчкој сваких пар година појављује нови препев Одисеје. Уосталом и сам Казанцакис је препевао Хомеру и испевао сопствену Одисеју (у 33.333 хексаметра, дакле, трипут скоро дужу од Хомерове) јер се то сматра неопходним начином показивања (и доказивања) песничког умећа. Међутим, подстицај за превод Никосове Вежбанке лежао је у нечем другом.

\* \* \*

Упоређујући Мардешаћев превод са грчким овлашћеним оригиналом (у издању супруге писца Елени Н. Казанцакис, Атина 1985.) уочио сам поједина одступања у превођењу кључних речи, наизглед мала, која значајно мењају смисао не само реченица већ и читавог дела. На самом почетку (пета реч у првој реченици) “АΒΙΣΣΟ” се преводи као “понор” а заправо значи “бездан”, али томе, одмах, нисам придао већи значај. Кад гле, пар редова касније, запазио сам да је кључна реч (“најкључнија”) “Χ ΑΛΪΑΝΑΣΙΑ” преведена са “неумрлост” иако је једина одговарајућа реч за то “бесмртност” пошто су “неумрли” вампири и зомбији, Дракула, Носферату, Сава Савановић и Папа Док, а “бесмртни” сви велики ствараоци, дакле, они који то заслужују својим боравком, “на светлости између два тамна бездана” како то вели наш Никос. Касније, приликом даљег читања, нису ме више чудиле те “ненамерне” грешке, већ сам се трудио да схватим њихово исходиште.

\* \* \*

Први, и очигледнији, закључак је да се овако схваћена бесмртност противи догми свете католичке, православне цркве (из које је, уосталом, Казанцакис и екскомунициран, због чега и није могао добити Нобелову награду знатно пре Сефериса и Елитиса који су били бујни али не и толико “аколасти” – “необуздани”, “ни пакла се неплашећи”) која се додељује по другим принципима.

Други, и недоступнији, разлог лежи у књижици светог Бонавентуре Мој пут ка Богу (у издању “Кршћанске сувремености”, Загреб 1982) у којој се духовним вежбама и молитвама уздижемо ка творцу свега видљивог и невидљивог. Утицај пола миленијума старе књиге светог Бонавентуре,

како на преводиоца (Мардеша) тако и на писца (Казанцакиса) можда се и може оспорити. Али лако је избећи закључак да је дело доброг оца било обојици непознато: Први је, као католички интелектуалац (или макар радозналац) сигурно прочитао ту невелику, али необично значајну књижицу св. Бонавентуре, док је други, воленс-ноленс, то морао учинити за време свог боравка у католичком самостану на Кикладском острву Наксос (пошто на Кикладима пар процената становништва још увек испољава римо-католичку веру, будући да су потомци оних Франака из доба франкократије настале са падом Цариграда под Латине почетком X века, а нестале са окончањем Морејског рата крајем XV века), одакле га је, “у задњи час”, пред одлазак у Рим, избавио отац, плаховити Крићанин који је, са групом пријатеља, дошао до манастира и запретио фратрима да ће га запалити (заједно са свима у њему) ако му не врате сина. Познавајући га, јер се глас о његовом јунаштву за време Критског устанка 1898. распламсавао архипелагом, редовници су спустили са врха зидина корпу са млађаним и унезвереним Никосом, те тако спасли самостан од извесног уништења а себе од ватре очишћења. Никосов отац је потом светом водицом спрао са сина “тин франгја” (“франачку запрљаност”) и омогућио му студије на просвећеном Западу. Тако је папа ускраћен за једног кардинала али је зато свет добио бесмртног (а не “неумрлог”) писца.

У Београду, 23. јануара 2002.